

DRUKKERIJ C. N. TEULINGS
'S-HERTOGENBOSCH

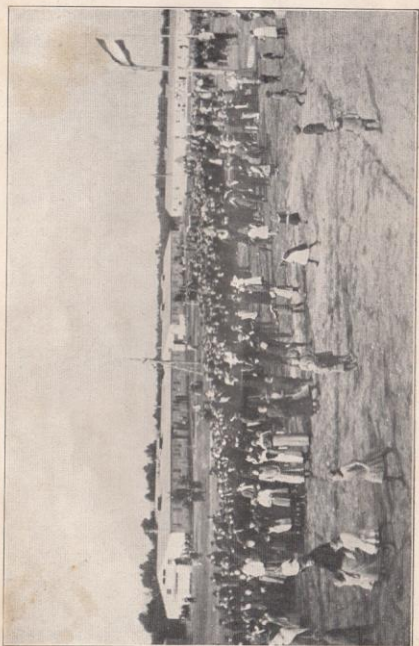
PRIJS 20 CENT

DE WONDEREN
VAN DE
UDENSCHHEI

„EEN VOLK ZAL
NIET VERGAAN”

H. LINNEBANK
DE WONDEREN
VAN DE
UDENSCHHEI

DRUKKERIJ C. N. TEULINGS, 'S-HERTOGENBOSCH

INHOUD.

	Bladz.
De Opbouw.	5
De Prinses	12
De Bisschop	15
De Processie	20
De Spion	23
De Koning	25

Op den een en twintigsten Juni van het jaar tweeduizend vijftien, wandelt een Kruisheer met de studenten door de eiken lanen van Uden naar Zeeland. Een kwartier achter de Hoeve laat hij zijn volkje stilhouden, wijst ze neer in de boschjes en begint te vertellen:

Geloof ge wel, jongens, dat hier op de hei, tusschen Zeeland en Uden, een groote stad gestaan heeft, honderd jaar geleden?... Plotseling, binnen de drie maanden, rees ze uit het zand en vloog ze, aan weerszijden van den weg, op Schaik aan en op Mil. D'r woonden zevenduizend menschen en soms kwamen er in een week vijftienhonderd nieuwe stedelingen bij. De hoofdtal was het Vlaamsch; maar men hoorde er ook veel Fransch en Esperanto. Links van dezen weg, waren de scholen, de hospitalen en groepen van keurige landelijke woninkjes. Ginds, op die open plek, bij dat perk van rozen — rozen, rozen in de hei! — stonden kerk, pastorie en klooster. Vijf priesters waren vast aan de parochie verbonden. Bij die hooge sparren lag het raadhuis. Behalve de burgemeester zetelde daar, als

Overste, een gouden kraag, oud-luitenant-kolonel van ons Oost-Indisch leger; terwijl het oppertoezicht werd gevoerd door een Regeerings-afgevaardigde, die Jonker was en Lid van de Tweede Kamer, met als adjudant een ander Nederlandsch edelman.

De scholen werden bezocht door twaalfhonderd kinderen, waarover twintig leeraars en onderwijzeressen gingen en het bestuur van dit kleine schoolstadje was in handen van een doctor-in-de-wijsbegeerte van de Hoogeschool van Leuven.

Ja, in de Udensche straten kon het razend druk zijn in die dagen. Den heelen dag joegen de auto's en rijtuigen er over heen. Want een groot deel van de leiders van Nieuw-Uden bewoonde kamers of een villa in het oude dorp. Aan de Oude Kerk had een dokter gehuurd, aan 't spoor nog een dokter; aan 't tramstation een doctor-in-de-letteren, bij 't Marktveld ook een; de post-directeur huisde tegenover de Gouden Leeuw; de Generale Staf was gelegerd in de Korenbeurs en het onderwijzend personeel was, zoo dunnetjes, in de huizen van de overige burgerij uitgestrooid.

Ik zal jullie enkele merkwaardigheden vertellen van dit dorp-van-een-jaar, met eigen schouwburg, badhuis, elektrische verlichting en spoorlijn. Alles volgens hetgeen ik eerlijk gevonden heb in de oude papieren van ons klooster.

DE OPBOUW.

„Wien sit de wreedheid in 't gebeent
Soo diep nu, dat hy niet en weent,
En met versleghen hart betreurt
De droefhejd die ons valt te beurt?
Die dees versuften schaar siet gaen
Met sorgh, met rouw, met anxt belaeen,
Schoorvoetend uit haer vaderlandt:
Wel heeft hy 't hart van diamant,
Siet hy 't met onbewoghen oog.”

(Hooft. Baeto. Rey.)

Toen, in Oktober 1914, Antwerpen was ingenomen door de Duitschers, vluchtte half België van schrik in de uitgestoken armen van Holland. Bij honderdduizenden werden de vluchtelingen geteld. Holland was vrij: Holland was gul; Holland kende medelijden; Holland zou wel zorgen voor die ongelukkige stamverwanten. Over steden en dorpen werden de ballingen verdeeld. Doch de vlucht bleek niet een uitstapje te zijn geweest, niet een eventjes-uitwijken, niet een reis-voor-'n-weekje-uit-en-thuis, zelfs niet 'n gedwongen-groote-vakantie. 't Werden maanden en 't konden wel jaren worden. Meer eenheid, stelselmatigheid, orde, regeling moest

er in het bestuur van de Belgische vluchtelingen gebracht worden. De dorpen en steden dienden eens hun gasten kwijt te raken en op geschikte plaatsen van ons land zouden er eenige duizenden verzameld worden. Tent-steden zou onze regeering aanleggen voor de Belgen met breede wegen, met winkels, met scholen, magazijnen, eetzaalen, kerken, werkhuizen, raadhuys, en.... gevangenis.

Nunspeet was er, Ede, Gouda, Roosendaal, Hontenisse. De regeering liet haar oog nog eens gaan over Noord-Brabant.... en ontdekte de Udensche hei — een zee van onbenutte ruimte, niet te ver van de wereld en in niemands weg.... Als daar eens een Belgisch dorp kon komen!

Jhr. Mr. Charles Ruys de Beerenbrouck, Regeerings-Commissaris van Noord-Brabant, stelde namens de regeering aan de gemeente Uden de vraag, of zij geneigd was een terrein heide (boven de Hoeve) groot 50 à 60 H.A. kosteloos in gebruik af te staan (zoolang de regeering het goedgevond) tot het inrichten van een verblijfplaats voor enkele duizenden Belgische vluchtelingen.

De burgemeester riep op 5 December een spoedeisende vergadering bijeen van den raad, waarin hij dezen met het verzoek der regeering in kennis stelde en wees op de groote geldelijke voordeelen, welke de

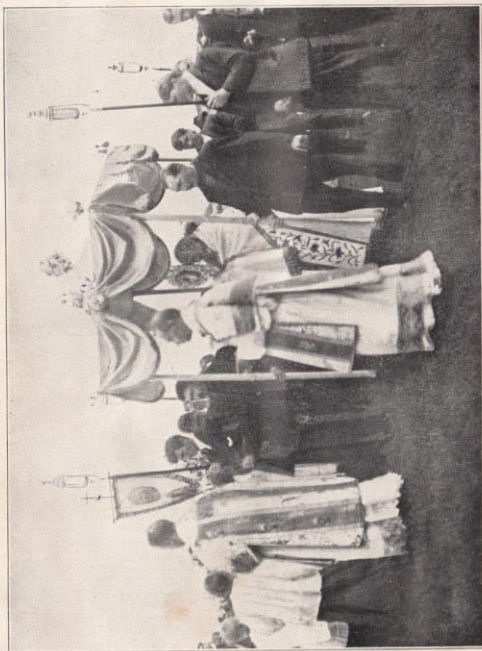

Foto H. A. O. Sandtmann, Uden.

inrichting van zoo'n vluchtoord voor de inwoners van Uden zou afwerpen. Sommige raadsleden meenden echter bezwaren te moeten opperen. Zij waren beducht voor de veiligheid en de rust bij aanwezigheid van zooveel vreemdelingen en toen er een besluit genomen moest worden, staakten de stemmen (5-5), zoodat de zaak nog eens in behandeling zou moeten komen.

Een nieuwe vergadering werd den tienden December belegd. De regeerings-kommissaris was zelf aanwezig. De zaak werd besproken met gesloten deuren. Toen de vergadering openbaar werd, deed de voorzitter voorlezing van een rekest van 69 der voornaamste hotelhouders en industrieelen, die met den meesten aandrang verzochten het daarheen te leiden, dat aan de regering toestemming zou worden verleend tot oprichting van het kamp. Daarop besloot de raad met algemeene stemmen het verzoek der regeering toe te staan.

Reeds in dezelfde week begonnen de werkzaamheden. De bosschen werden afgekapd, de posten gerooid, de grond geëffend. De vluchtelingen, die tevoren al in Uden waren ingekwartierd, werkten ijverig mee. Hun loon bestond uit een bombazijnen werkbroek, twee boterhammen met spek en koffie ekstra, en om de twee dagen een toet tabak.

Sedert werd het een onvermoeid gesleep en gesjouw

door Uden. Voerlieden trokken met karrevrachten planken en andere goederen van het station, waar al gauw 200 waggonladingen met bouwstoffen aankwamen. Zeventig barakken moesten er komen van gemiddeld 15 bij 50 M. oppervlakte; aan 34 tegelijk begon men te bouwen. Al wie werken kon en wilde, had kans om een stuiver te verdienen. Een breede weg werd gesneden recht over het heele terrein, terwijl aan den eenen kant een sloot werd gegraven van 4 M. breedte en 2 M. diepte, waaruit men bij mogelijke branden water kon betrekken en die tevens dienen zou om de overtollige kwel naar de Spoorloot af te voeren.

Op 17 Januari komt de Kommandant van het aanstaande Vluchtoord, Overste Wilhelm, gepensioneerd luitenant-kolonel van het Oost-Indisch leger, een deftig, goedhartig en godsdienstig man, voorgoed in Uden wonen. Het werk vordert zoo vlug, dat nog geen maand later, alvast een veertig Belgische voorloopers (koks, huisknechts, stoffeerdere) naar Nieuw-Uden worden gestuurd om de allernaaste voorbereidselen te maken. Met Vastenavondmaandag, 15 Februari, komen de twee eerste priesters, Pastoor Bernardinus Mets met zijn kapelaan pater-Lazarist Hofman; ze nemen hun verblijf bij de Kruisheeren, tot hun pastorie in Nieuw-Uden gereed is. Op Asch-Woensdag verhuisden de Udensche vluchtelingen naar hun nieuwe Heistad. Daags daarna

is er de eerste H. Mis gelezen. Nu sloeg de stroom van ballingen los; iederen dag 'n 250 man; haveloozen en zwaargeladenen, alleenlingen en aartsvaders-families, zwijgers en luidruchtigen, burgers en boeren, kindewagens en sportkarren, hondjes en kanarievogeltjes. Landverhuizers-ellende. Oorlogswee. Ofschoon alles zoo zacht mogelijk geregeld was, wat zullen er 'n tranen geschreid zijn op de harde legers van die Udensche hei!

Sommigen namen waarlijk de ballingschap vroolijker op. Den zevenden Maart, een zonnigen Zaterdag, trok een troep, de groote Belgische vlag voorop en de harmonica erbij, zingend van den Vlaamschen Leeuw het klooster langs, naar 't kamp. Vroolijker? Tragischer.

Zij houden vaak onder luchtigen schijn
Zoo veel verdriet verscholen!

Nu de lente terugkeert, blijkt meer en meer dat de Regeering in haar keuze der streek gelukkig is geweest. Het dennegroen versiert de omgeving, de grond is droog, de stad is hoog gelegen. Men kan aan de Belgen zien, dat het hier een gezonde streek is.

DE PRINSES.

Sint Albertus. Maandag 13 April.

Had Koning Albert zelf toen in Uden vertoefd, hij zou tevreden geweest zijn met de wijze, waarop de onderdanen van zijn Belgisch dorp op de Udensche hei zijn naamdag vierden. De vlaggen wapperden, de gebouwen waren versierd, de menschen droegen Zondangsgewaad en keken feestelijk. De dag begon in de keurig versierde kerk — groen, slingers, eere-letters en koninklijke portretten — met een plechtige Mis — drie Heeren en Muziek. — In de vroegte waren honderden heilige Kommunies uitgedeeld. Het altaartje was netjes versierd met tapijten, kanten en bloemetjes: heelemaal geen schuur- of vervolgingsaltaartje. Vooraan op een knielbank zat de Overste, in veld-tenue van luitenant-kolonel, pastoor Bernardinus Mets en de overige — laat ik ze noemen **raadsleden en notabelen** van Belgisch-Uden. De lange kerk, als de laai van een reuze-kast, stond puilende-vol met een ingetogen menigte. Na het laatste Evangelie klom de diaken op den preekstoel en hield een vaderlandsch sermooon, dat de vonken er langs alle kanten afsprongen! Koning Albert werd vergeleken met David. Gelijk David eerst onbekend was; gelijk David den strijd tegen den Reus aandurfde; gelijk David zijn broeders voorthielp en be-

moedigde. Twee edele vrouwen werden eveneens gehuldigd: de koninginnen Elisabeth en Wilhelmina. Het *T e D e u m* kroonde deze kerkelijke plechtigheid met den groenen krans van hoop en betrouwen.

Om half elf trok een slinger-stoet van schoolkinderen over de boulevards, Belgische en Hollandsche vlaggetjes in de hand, om, samen met de jubelende fanfare, vaderlandsche liederen te zingen op het Oosterplein. De jeugd van Belgie stond in een kring; middenin het versierde portret van Albert, die tijdens zijn leven reeds, den standbeeldnaam van den Grooten dragen mag. Je kon het aan die vroolijke Belskens niet zien, dat ze in ballingschap waren; ze waaiden met de vlagskens en dansten op de liedjes. In den kring zagen wij de waardigheden van Nieuw-Uden: den Overste-in-de-houding, met de Indische heldenmedaljen op de borst, eerbiedig saluerend bij het huldelied aan den dapperen soldatenkoning, en bij het gezang voor onze koningin, in wier plaats hij op dat oogeblik bij de Belgen stond. Waarlijk, wij dachten bij deze militaire verschijning aan een resident van Soerabaja of Djokjokarta op Koninginneverjaardag.

Naast den Overste stond de Konsul van Belgie, de Inspecteur der Volksgezondheid, de burgemeester, de docters, de priesters en de onderwijzers.

Toet... toet... toet..., en plotseling gleden er een, twee,

drie auto's voor, zacht en blank als zwanen!-vogels van weelde! ieder met een Hollandsch en een Belgisch vlaggetje, een adellijk wapen op het portier, chauffeurs en palfeniers in zeemleeren livrei. Er stegen acht dames uit en drie heeren, die een oogeblik rondkeken en toen naar het Oosterplein wandelden. De burgemeester, met alomtegenwoordige oogen en overal-aan-denken den geest, schoot het gezelschap tegemoet met een hoffelijke buiging, vernam een paar woorden, boog nog even hoffelijker en ging vóór. Op zijn gezicht week de kring wijd open, de muziek rustte en men begon voor te stellen....

Zoo... we hadden daar een Prinses in ons midden... een Prinses op de Hei! Prinses de Ligne, behoorende tot den hoogsten Belgischen adel en Verwante van verscheiden vorstelijke personen. Haar gevolg bestond uit een graaf, twee baronnen en hofdames. Het welkom werd haar toegeblazen, waarop de Hooge Gast verklaarde, dat het feest geenerlei onderbreking om haar mocht lijden. Zij liet aan de kinderen zakken met Haagsche hopjes leegdeelen en ander lekkers. Nadat de Prinses nog iets van de tenten had gezien, de scholen, de voorraden, de zieken, reed zij weer weg met duizenden toejuichingen.

Het kort bezoek van Prinses de Ligne had een laagje koninklijk goud gelegd op het koningsfeest van Uden.

DE BISSCHOP.

In de schoone maand van Mei, toen de lucht van 't Westen zalig zag van 't stralende goud, de vogels zongen van 't frissche groen en de konijntjes spelebuitelden in de drooge slooten — tufte een bedaarde auto uit de richting van Zeeland. Tegen het groote hek van het Vluchtoord remde ze: vier geestelijken stegen uit en stapten recht op de pastorie aan. De langste en statigste van de vier was in 't purper-met-een-gouden-kruis.

Op de pastorie was niemand aanwezig: alle vijf de heeren zaten in de kerk waar het Mei-lof werd gezongen. Het viertal wilde volstrekt geen stoornis en zoetjes, op de teenen, kraakten zij de sakristie door, óók het priesterkoor in. De pastoor op zij van 't altaar keek ontsteld en bezorgd óp bij dit bezoek en wilde opstaan. Maar de langste en statigste wenkte hem vriendelijk en geruststellend op zijn plaats terug. Het leste tientje van het rozenhoedje werd juist ingezet. Daar zat ziel in dat gebed; smeekende ziel; dwingende ziel: ziel-in-beklemming. Benauwd en geweldig bedelden de Weesgegroeijes van de honderden ballingen op deze hei van tranen. De vrome murmeling van het volksgebed mondde uit in de schelp van het priesterkoor voor den troon van het Heilig Sakrament.

Nu kreeg het kinderkoor de beurt met zijn zingende beden. Het bad-en-zong met twee stemmen, blanke stemmen, stemmen van engelen:

I.

O God, neem 't land in Uwe hoede,
Nooit steeg de nood zoo hoog als nu;
't Weersta met kracht des vijands woede;
Het blijve vrij voor ons en U!

Refrein:

Wij smeeken, God van vrede,
Sta ons genadig bij;
In dezen nood, hoor onze bede
En maak ons dierbaar België vrij!

II.

Wij smeeken U voor onzen Koning,
Verlicht, versterk hem, sta hem bij!
Zijn kloeke hand stutt' onze woning,
Zijn moedig leger houde ons vrij!

III.

Wij smeeken U voor onz' soldaten;
Geef Gij hun heldenmoed en kracht!
Uw almacht zal hen nooit verlaten,
Maar diep verneedren's vijands macht.

IV.

Wij smeeken U voor d'arme moeders;
Zij knielen biddend voor Uw kruis;
Kom haar te hulp, Gij Albehoeder,
En breng haar zonen veilig thuis!

V.

Wij smeeken U voor onze kindren;
Zij knielen biddend voor U neer;
Laat nooit des vijands macht hen hindren,
En breng haar dierbren vader weer.

De langste en statigste van de vier kon zijn ontroering niet meer vasthouden. Ze brak door zijn klare, vriendelijke oogen en druppelde weg over het aangezicht. Met een half woord vroeg Hij den pastoor of Hij den preekstoel op mocht? met een dankbaar knikje werd ja-ja-gezegd. De menigte volgde muiske-stil al de doeningen van de plechtige gestalte, die zich eenvoudig en gemoedelijk voorstelde als de nieuwe Wij-Bischop van 's-Hertogenbosch. Hij was uit Vormen geweest in 't Land-van-Cuyk en kon 't niet van z'n eigen verkrijgen om deze jongste en eigenaardigste parochie van 't bisdom zoo-maar als een vreemdeling voorbij te rijden.

Monseigneur prees de Belgen om hun godsvrucht en hun liefde tot Maria. Hij had zoo'n stampend-volke kerk niet verwacht in een Mei-lob op een werkdag. Hij betuigde zijn medelijden met de ballingen, die van goed en land en familie beroofd zijn en bezwoer hen 't gebed toch niet achter te laten. Zij moesten door een Kristelijk leven hier hun redding van den hemel blijven verdienen. God kan veel gedoogen, waar ons verstand tegen op wou komen in zijn luttelheid: maar altijd blijft Hij met Zijn hulp bij de zijnen. Alle menschen waren ballingen: het gemeenschappelijk vaderland van allemaal was immers toch de hemel. Aan sommigen viel de ballingschap zwaarder, aan anderen lichter; maar ieder kreeg zijn beurt in het lijden: alle menschen en alle staten. Door Maria tot Jezus die welbekende weg had het vrome Belgenland steeds begaan met zijn gebeden; dat was een veilige weg, een bemoeidigende weg, een loonende weg.

Deze woorden sprak Mgr. Diepen in het Vluchtoord te Uden en Hij bevestigde ze en bevruchtte ze met Zijn Hoogepriesterlijken zegen.

Het *Tantum ergo* was de algemeene knieling van de gemeente, de hulde van volk aan Vorst, de aanbidding van den mensch aan God. In de diepste stilte hief de priester met het H. Sakrament een groot kruis over de geloovigen. Als een slaap-wel-kruiske tegen den

nacht: als een nachtkus van den hemel: als een God-met-ons in de rampen.

En de heele kerke-ziel zweefde nog eens ten afscheid naar het tabernakel toe in 't boetelied, dat in beschaming en in berouw en in vertrouwen refereinde:

„Spaar ons Heer en bekeer de zielen
Door 't ongelooftoe en 't vermaak misleid;
Spaar ons Heer en verlos ons Belgie,
Blijf niet vergramd in der eeuwigheid!”

Monseigneur Diepen had de nieuwe parochie van de Udensche hei bezocht en ze van den binnenkant — den mooisten binnenkant — aanschouwd. De goede bisschop had de vluchtelingen geëerd en getroost. En de hoogepriester z'n hart zal wel tevreden geweest zijn en voldaan dien avond, omdat Hij dat werk van kristelijke barmhartigheid aan de arme ballingen van het Vluchtoord had verricht.

DE PROCESSIE.

Het Vluchtoord ligt in 't vrije Land-van-Ravesteijn. Toen in de Zeventiende eeuw de Roomsche godsdienst nergens in Holland mocht worden ontplooid, maakte het Land-van-Ravesteijn daarop een uitzondering. Omdat de Staten van Holland er niets te zeggen hadden. De Heer van de Heerlijkheid Ravesteijn was katholiek. Wolfgang, Wilhelm, uit 't Huis van Neuburg had zich, vóór zijn huwelijk met de dochter van den hertog van Beieren in 1614, tot het oude geloof bekeerd. In deze streken gold het zevende artikel van het „voorwaardelijk vergelijk tusschen den Keurvorst Frederik Wilhelm van Brandenburg en den Paltsgraaf Philips Wilhelm van Beieren omtrent het bezit van de heerlijkheid Ravesteijn”:

„De Keurvorstelijke Doorluchtigheid belooft, dat zij de uitoefening van den R. Katholieken godsdienst op alle plaatsen van de heerlijkheid Ravesteyn onverlet zal laten en de geestelijken, de kerken, de kerkelijke goederen, de bediening der H. Sakramenten, de processies enz. niet te zullen raken.”¹⁾

Wat nergens mocht, dat was in het Land van Rave-

¹⁾ Verzameling van Charters en geschiedkundige bescheiden betreffende het Land v. Ravesteyn, door dr. C. R. Hermans, 's-Hertogenbosch. Stokvis 1850 bldz. 195.

steyn geoorloofd: het kloosterlijk gewaad dragen, hardop bidden, plechtig-bediene en processie houden. Dat troffen de Belgen uitstekend: want die hebben de frissche buitenlucht noodig voor hun godsdienst en de ruime baan voor hun gemoed. Ze zouden hun jubel niet opgesloten kunnen houden binnen in hun hart, noch hem behoorlijk kunnen uitladen in een houten schuurkerk. Die moet uitgetrompet, uitgetrommeld, uitgeluid worden. Geef ze de ruimte! de lucht in! de straat op!

Zoo is H. Sakramentsdag in Nieuw-Uden op z'n Belgisch gevierd.

't Was zomer in de hei. De Junimorgen ging omhoog in volle glorie, en vóór negenen gloeide de zon als een gouden oven op de lucht.

Na de Hoogmis met drieën begon de ommegang van Kristus' H. Sakrament onder Zijn volk. Wit zand was er gestrooid en dennegroen en gekleurde papierkes. Kransen slingerden van zaal tot zaal; beeldjes stonden bij de deuren met brandende kaarsjes en wie niet mee kon gaan, zat geknield voor de tent.

Voorop deinde het kruis — altijd weer het kruis —

„Kruis met de Kristene bloemen bevolchten,
treedt als banniere, wij volgen U op!”

Toen de kinderen met hun Zusters, onderwijzers en onderwijzeressen; toen honderden vrouwen; toen een

wolk van kinderen-als-engeltjes... blauwe, roode en witte engeltjes... zwarte, blonde en bruine krullemiekes! strooiend met heitakjes, knipsels en bloemen. Toen de koorzangers; toen de Belgische harmonie samen met de fanfare der Udensche studenten; toen de troonhemel met het Allerheiligste. Is het geen fabel, dat over die bloote, eenzame Udensche hei een Prior van de Kruisheeren in feestelijke processie Ons-Heer heeft gedragen? Toen kwamen de Pastoor van Nieuw-Uden met zijn vier kapelaans en de geestelijkheid van Zeeland; toen de wereldlijke overheden van het Vluchtoord: de Overste, de Burgemeester, de geneesheeren, de doctoren eerbiedig, met flambouwen; daarachter in lange, lange rijen de biddende mannen.

Zijn de Belgen niet Katholiek? Komt hier zien en hooren!

Het rustaltaar stond aan het eind van den Middelweg. Daar werd de zegen gegeven aan het zwiigendeknielende volk.. dat schreide.. omdat het terugdacht aan de rijke ommegangen van het Vaderland in den Vrede!

In voorbeeldige orde toog men weer kerkwaarts, onder 't luiden der klok, het bidden der menschen en het jubelen der muzikanten.

Om elf uur was de processie binnen.

Te Deum laudamus: U, God, prijzen wij; wat klinkt dit loflied zoet zelfs in den vreemde!

DE SPION.

Een barschen Donderdag, met veel gewaai en dreigement van regen, stapte één-twée.. één-twée... één-twée, voorbij de Hoeve, een man van 'n veertig jaar. Hij had een korten priestertoog aan; twee broekspijpen flodderden er onderuit: z'n singel was vergeten; z'n Mechelsche steek zakte op z'n oogen. Alsof hij er woonde, ging hij door 't palen-hek van 't kamp, de handen op den rug, den blik strak op den grond, langs 't groote plantsoen naar 't einde van Middelweg.

Een rare priester. Slordig in de kleeren, norsch van gelaat, bruin of ie was aangebrand, oogen-flikkerend als een zaklantaarn, kaken als een hongerige-gijs, handen voor schop en hamer. Maar: niet volgens 't uiterlijke alléén geoordeeld; het kan toch best een echte priester wezen, een missionaris bijvoorbeeld, die 'n jaar of vijftien tusschen halve wilden had gezeten en die nu zelf wat vernegerd, verroodhuid of ver-dajakt was.

Aan 't einde van Middelweg — grens van 't kamp, — keerde hij om, haalde z'n notaboekje uit den zak en begon aan te teekenen. Bracht hij het Vluchtoord in kaart? net zoo keerde en wendde hij zijn boekje. Door de opene deur van Eetzaal I gluurde hij even als een dief, en... schreef weer aan. Langs de barakken van

Oostwijk keek hij elke deur in, als een bangerik met een enkel oog. De kerk liet hij rustig staan, maar achter Eetzaal II bleef hij wel een uur loeren en schrijven.

Natuurlijk werd het vreemde gedoe van dezen ongenooide opgemerkt. D'r waren al buurvrouwtjes, die, de koppen bij elkaar, aan de deur het geval bepraatten maa'r kijkende in de richting van den verdachten bezoeker. Straks durfden ze al wijzen en wenken. Aan een kapelaan van het kamp — een echte! — zeiden ze, als een geheim: „'t is een duts! een duts!“ „Kom, kom“ stelde die gerust „de Dutsen zullen niet in Uden komen; en als ze zouden komen, dan doen ze jullie nog niks! Gaat maar aan je werk!“ Het hielp een poosje; doch, toen na een kwartiertje, hun klant nog op Oosterplein stond te gapen, begon de beweging opnieuw. D'r waren stoute mannen, die ter verkenning, kort langs den „priester“ omwandelden en, terug, tegen de vrouwen fluisterden: „dat en is geen pastoor, zulle... 't is 'n duts, 'n verkleede duts.... dat en is, begadt, geen kop voor 'n tik... daar hoort 'ne punthelm op... 'k heb z'n boks gezien...!“

Oei, oei, oei, God en Heere! klagden de vrouwen tegen de versche nieuwsgierigen. Oei, oei, oei! 'ne duts! 't Werd onzen „priester“ te machtig.

„Rechts-om. keert!“ scheen aar zijn geest gekommandeerd te zijn; rechts-om... keert! en één-twée, één-

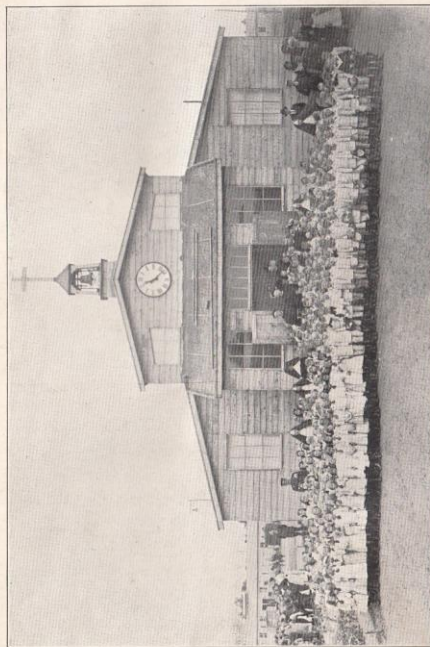

Foto H. A. O. Sandtmann, Uden.

twéé feldwebelde hij het terrein af, terwijl hij valsch lachte om den buit in zijn binnenzak en om de onrust van die arme menschen.

In de eetzaalen, onder het avondmaal, kletsten ze druk over den spion, die in het kamp geweest was en dien ze zelf gezien hadden, zeker en vast. De kinderen werden er bang van en schurkten dicht tegen moeder. De ouderen zagen 't spel weer beginnen van Oktober; alle verschrikkingen van Antwerpen, Leuven en Mechelen werden weer kleurig opgehaald uit de geheugens en de Zeppelins donderden al door de Udensche lucht.

's Avonds laat, toen de meeste menschen al droomden, slenterde een Antwerpsche grappenmaker nog langs de zaalen, zingende op het refrein van Levi Zadoc:

Straks komt er weer 'n Zeppelin,
En dan gaan wij den kelder in!

DE KONING.

Wat? Is de koning van België op de Udensche Hei geweest? Neen, de koning niet; maar zijn gezant, zijn afgevaardigde, zijn plaatsvervanger, zijn minister in 's Konings naam. En daarom is dezen keer de Minister als Koning der Belgen ontvangen in het Vluchtoord. Op Zaterdag 10 Juli, reed Excellentie Poulet, Minister van Kunsten en Wetenschappen, met den Jonkheer Regeerings-kommissaris en den Belgischen Konsul, tegen tien, voor de groote poort. Het dennegroen wuifde, opschriften riepen welkom en de Hollandsche en Belgische vlaggen klapperden blij tegen elkaar.

Er werd doorgetuft naar de kerk, waar de plaatselijke Overheden den Minister opwachtten. Na het uitstijgen trad de Goede Herder van Nieuw-Uden in priesterlijk plechtgewaad met zijn medehelpers in het herderschap naar voren en bood den Minister het Kruisbeeld ter vereering aan. Het kruis moet België op zijn lijdensweg wel dubbel dierbaar en eerwaardig wezen! De kerkdeuren gingen open en, voorafgegaan door de geestelijken en gevolgd door de Overheden schreed de Gezant door den middengang. Plotseling bleef hij stijf staan... De heele kerk zat vol met kinde-

ren... alleen kinderen... twaalfhonderd kinderen.. een kerk met leliën en heldere oogen... een visioen van onschuld... de hoop van België... het nieuwe vaderland. Hun zilveren stemmekes tinkelden als bellekens en de poorten des hemels schoven open en het Hart van Jezus schoot in beroering van de woorden van het boetelied:

O God, neem 't land in Uwe hoede,
Nooit steeg de nood zoo hoog als nu!
't Weersta met kracht des vijands woede,
Het blijve vrij voor ons en U!

Poulet beefde: de sterke man bij dat geweld van kindertjes! de reus bij die smeekende dwergjes! de koning bij die arme kleintjes! Poulet beefde, bad mee en veegde de tranen uit zijn oogen.

Voor de bidstoelen in het priesterkoor nam de Hooge Bezoeker plaats met zijn groot gevolg.

De Goede Herder beklom den preekstoel.

Wat stond gij daar schoon, pater Bernardinus!

Met iets van een patriarch in uw houding; prachtige priester; zelfs in uw uiterlijk. Bemiddelaar tusschen God en de menschen! Op uw groot voorhoofd blonk de vreugde, uw grijze lokken kringelden tegen de stola, uw oogen glansden in een koorts van geluk... — hoe sidderde uw vedel-van-'n stem, toen ze inzette:

Ex. WelEd.Gestr. Heeren. Mijne Heeren.

„'t Is ons een hooge eer en een waarachtig zielsgenot U, Excellentie, te mogen ontvangen in het huis Gods, aan den voet der altaren. Hier toch is het, dat het zoo zwaar beproefde volk dagelijks te samen komt; hier ontvangt het de kracht, om het zware kruis, door den inval der vijanden op hunne schouders gelegd, te dragen met heldenmoed en martelaarskracht.

Verdreven van hunne haardsteden, verdreven uit hun dierbaar vaderland, velen van alles beroofd, leven ze hier in afwachting, maar ook in de vaste hoop op betere dagen. God de Heer, die de beproeving toeliet, gaf hun ook de kracht, om echte helden, om ware martelaren te zijn.

En, Ex. laat het mij toe het U te zeggen: o, Uw komst zal hun zoo'n goed doen. Nu ze U zien, wordt hun hoop sterker, gaat de hoop over tot heerlijke zekerheid. In U zien zij hun land, hun heldenkoning, in U de hooge vrouwe, die recht kreeg op den schoonsten titel: moeder van haar volk te zijn. In U zien ze hun land, o, diepe smart snijdt door de ziel, als ze denken dat hun heerlijk België diep gewond ter neder ligt, steden en dorpen verwoest, de velden vertrapt, alles in de hand van den vijand, maar toch ze weten ook: de regeering waakt. En terwijl hunne mannen, hunne zonen en broeders den heldenstrijd strijden voor hun

dierbaar land, bidden hier de kinderen, de moeders, de vrouwen en bruiden voor hunne overwinning. Neen, een land dat zulke kinderen heeft kan niet vergaan!

O, zeg het Excellentie, zeg het aan onzen dierbaren koning, aan onze teerbemide vorstin, het zal hun goed doen in deze bange dagen, zeg hun, dat hier in 't vluchtoord, duizenden harten warm kloppen voor hun vaderland en vorstenhuis. Zeg hun, dat uit die duizenden harten een gebed oprijst voor de overwinning; zij bidden dat het spoedig vrede zij en zij terug mogen keeren naar hun dierbaar land, naar hun stad en dorp, maar ook dat beloven ze, als de koning en koningin hun triomfantelijken intocht doen in Brussel of Antwerpen, 'onder 't beieren der klokken, onder 't schetteren der fanfaren, onder 't wapperen der driekleur: dat ze daàr zullen zijn om hen toe te juichen, en toe te jubelen: Leve ons vaderland, leve ons dierbaar België! Leve onze koning en koningin! Hun zij ons hart, hun onze liefde, hun ons bloed en leven, hun ons al! Zij leven lang!

En dat het nu weerklinke het lied, dat we dagelijks zingen, maar dat nu oprijst met rotsvast geloof, met sterkere hoop, met hoogere liefde:

O God, neem 't land in uwe hoede,
Nooit steeg de nood zoo hoog als nu,
't Weersta met moed des vijands woede
Het worde vrij voor ons en U.

En ik zie voor de oogen des geestes het volk, dat met letters van bloed de heerlijkste bladzijde van zijn geschiedenis schrijft, ik zie dat volk van België vrij! Een volk, dat zóó weet te lijden en te strijden kan niet ster-
ven.

Want een stem, krachtiger nog dan de stem des gebeds, stijgt ten hemel! Het is de stemme des bloeds! Het bloed van kinderen, maagden en moeders, het bloed uwer gezalfden, van priesters en religieusen schreit ten hemel: kom, God der gerechtigheid, kom, o kom. Op U hebben wij vertrouwd vanaf den beginne, en naar Uw eigen woord; die op U vertrouwen, zullen niet beschaamd worden in der eeuwigheid.

In te speravi, non confundar in aeternum."

Overeenkomstig het Pontificale Romanum zongen koor en priester deze verzen welke gij eens aandachtig lezen moet: ze zijn bijzonder toepasselijk op den Belgischen koning van nu:

God, geef verstand aan onzen koning.
En rechtvaardigheid aan den zoon des konings.
Heer, behoud onzen koning,
Heer, Heer die op U hoopt.
Zend hem hulp uit de heilige plaats.
En bescherm hem uit Sion.
Niets vermoge de vijand tegen hem.

En de zoon der boosheid beproeve niet hem te
schaden.

Er kome vrede door Uwe kracht.

En overvloed in uwe torens.

Heer verhoor mijn gebed.

En mijn geroep kome tot U.

De Heer zij met u.

En met uwen geest.

Oremus...

De gebeden der kerk verouderen nooit of nimmer.

Zoo lijkt dit gebed uit het eeuwenoude Pontificale apart gemaakt voor den koning der Belgen, den koning in nood... wiens zontje al in de loopgraven ligt... die besprongen wordt door booze vijanden.... wiens torens worden gebombardeerd.

Ons-Heer werd uitgesteld, Tantum ergo gezongen, de zegen gegeven... Is het geen braaf volk, dat zoo zijn vorsten ontvangt? Is het geen brave vorst, die den Koning der heerscharen en der koningen aldus huldt?

Om 11 uur van de kerk naar het Stadhuis.

Vele aanspraken en toespraken tot het volk op het stadhuis en de Minister sprak veel met de menschen.

Om 12 uur naar den winkel, waar de vluchtelingen voor hun punten, die zij verdienen, met werken alle soort kleederen kunnen koopen.

Om kwart na twaalf, juist als de klok begint te luiden voor het eten, heeft de Minister bezoek gebracht aan keuken 2, waar hij vroeg aan het personeel of zij allemaal vluchtelingen waren, waarop het antwoord klonk van ja, en hij vroeg aan den chef-kok of hij ook van het eten van vluchtelingen mocht eten. Waarop 2 borden genomen werden, en het gevraagde gegeven werd, waar wel honderd toeschouwers het zagen en de Minister met veel smaak van het eten at.

Daarna bedankte hij het personeel van keuken 2 voor de koks die zoo hun best deden voor het eten klaar te maken.

Vandaar naar de eetzaal, in nummer 1 waar de Minister ook een toespraak deed tot het volk.

Dan in eetzaal 2.

Dan in eetzaal 3.

Hij bracht bezoeken in kantwerkstersscholen, de ontginning, het kleedermagazijn, ziekenhuis, en overal in het kamp, tot laat in den achtermiddag.

Hij vertrok weer in zijn auto onder de toejuichingen van de vluchtelingen in het kamp.

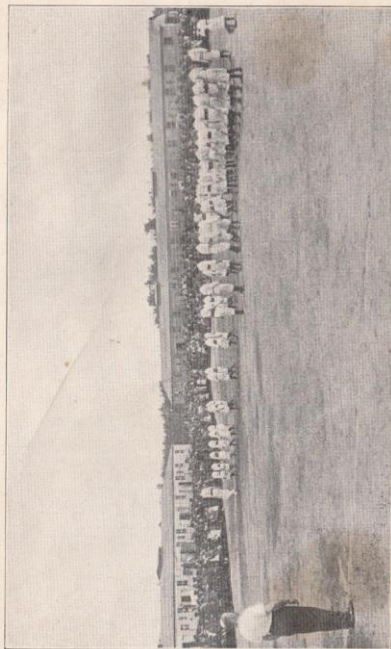

Foto H. A. O. Sandmann, Uden.

